

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS KALBOS IR TAUTYBĖS PAGRINDAIS

2017 M. RUGPJŪČIO 30 D.

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMO Nr. V-661 „DĖL ASMENŲ, PRETENDUOJANČIŲ NUO 2019 METŲ Į AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ PIRMOSIOS PAKOPOS IR VIENTISŲJŲ STUDIJŲ VIETAS, MOKYMO SI REZULTATŲ MINIMALIŲ RODIKLIŲ PATVIRTINIMO“ NUOSTATOSE TYRIMO

2018-02-08 Nr. (17)SN-241)SP-17

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2017 m. lapkričio 24 d. gautas pareiškėjo (duomenys neskelbtini) (toliau – Pareiškėjas) skundas, kuriame rašoma, jog Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakyme Nr. V-661 „Dėl asmenų, pretenduojančių nuo 2019 m. į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas, mokymosi rezultatų minimalių rodyklių patvirtinimo“ (toliau – ir Įsakymas), kaip ir kituose teisės aktuose, reglamentuojančiuose švietimo ir studijų tvarką, nenumatyta suteikti papildomus balus mokiniams, besimokantiems tautinių mažumų kalbomis mokymą vykdančiose mokyklose (toliau – ir tautinių mažumų mokyklos), už išlaikytus gimtosios kalbos egzaminus. Asmuo, 12 metų mokydamasis lenkų, rusų, baltarusių ar kitą tautinės mažumos kalbą, negauna jokių papildomų balų. Tautinių mažumų kalba galėtų būti vertinama kaip užsienio kalba arba tautinių mažumų mokyklų mokiniams galėtų būti suteikiamas papildomas balas už šios kalbos mokymąsi. Nenustačius papildomų balų tautinių mažumų mokyklų moksleiviams skyrimo tvarkos, tokie moksleiviai yra diskriminuojami, nes jų gimtosios kalbos mokėjimo vertinimo rezultatas tolygus nuliui.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo, kuriame yra nustatyti Lietuvos Respublikos švietimo tikslai, švietimo sistemos principai, švietimo sistemos sandaros, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindai, valstybės įsipareigojimai švietimo srityje, 30 str. 2 dalį, bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo mokyklos tautinėms mažumoms priklausantiems mokiniams sudaro sąlygas puoselėti tautinį, etninį ir kalbinį identitetą, mokytis gimtosios kalbos, istorijos ir kultūros. Bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo mokykloje, kurios nuostatuose (įstatuose), atsižvelgiant į tėvų (globėjų, rūpintojų) ir mokinių pageidavimą, įteisintas mokymas tautinės mažumos kalbos arba mokymas tautinės mažumos kalba, ugdymo procesas gali būti vykdomas arba kai kurie dalykai mokomi tautinės mažumos kalba. Šiose mokyklose lietuvių kalbos dalykas yra sudėtinė ugdymo programos dalis ir jos mokymui skiriama ne mažiau laiko kaip gimtosios kalbos mokymui.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakymo Nr. V-661 „Dėl asmenų, pretenduojančių nuo 2019 m. į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas, mokymosi rezultatų minimalių rodyklių patvirtinimo“ nuostatos nėra diskriminuojančios tautybės ir kalbos pagrindais bei neprieštaruja Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punktui, nustatančiam valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų pareigą užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

1. Pažymėtina, jog tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija, pačia bendriausia šio žodžio prasme, reiškia teisių sumažinimą arba atėmimą tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors požymių. Diskriminacijos sąvoka paprastai siejama su lygių galimybių, lygiateisiškumo pažeidimu, o nediskriminavimas – su asmenų lygaus traktavimo, lygių galimybių realizavimo kategorijomis. Konstitucinė diskriminacijos samprata atskleidžiama pasiremiant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str., kuriame numatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs, ir nurodoma, jog žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas pažeidžiamas, kai tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su

kitais tos pačios normos adresatais, yra kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas. Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius.

Nagrinėjamu atveju Pareiškėjas kreipėsi į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos tautybės ir kalbos pagrindais, nurodydamas, jog Įsakyme nenumatyta teikti papildomus balus tautinių mažumų mokyklų moksleiviams už jų gimtosios kalbos mokymąsi, pretenduojant į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas. Pareiškėjas pažymi, jog tautinių mažumų mokyklų mokiniai 12 metų mokosi gimtosios kalbos, tačiau jos mokymosi rezultatai lieka neįvertinti.

Pagal Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos 4 straipsnį šalys įsipareigoja garantuoti tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims teisę į lygybę prieš įstatymą ir vienodą įstatymo teikiamą apsaugą. Šiuo požiūriu draudžiama bet kokia tautinėms mažumoms priklausančių asmenų diskriminacija. Šalys įsipareigoja prireikus imtis reikiamų priemonių visapusiškai ir veiksmingai lygybei tarp tautinei mažumai ir tautinei daugumai priklausančių asmenų skatinti visose ekonominio, socialinio, politinio ir kultūrinio gyvenimo srityse. Šiuo požiūriu jos deramai atsižvelgia į konkrečias tautinėms mažumoms priklausančių asmenų sąlygas. Priemonės, kurios yra įgyvendinamos pagal šio straipsnio 2 dalies nuostatas, nelaikomos diskriminavimu.

2. Pažymėtina, jog Įsakyme numatyti du mokymosi rezultatų minimalūs rodikliai, kurie sumuojami, vertinant asmenų, pretendujančių nuo 2019 metų į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas:

1) *pirmas*: išlaikytų šių valstybinių brandos egzaminų įvertinimų aritmetinis vidurkis, kuris, suapvalintas iki sveiko skaičiaus, turi būti ne mažesnis negu 40, jeigu asmuo pretenduoja studijuoti universitete, ir ne mažesnis negu 25, jeigu asmuo pretenduoja studijuoti kolegijoje:

- lietuvių kalbos ir literatūros valstybinis brandos egzaminas;

- užsienio kalbos (anglų, vokiečių ar prancūzų) valstybinis brandos egzaminas arba tarptautinis užsienio kalbos egzaminas, kurio įvertinimai įskaitomi, egzaminą išlaikius ne žemesniu kaip B1 lygiu pagal Bendruosius Europos kalbų metmenis. Aritmetiniam valstybinių brandos egzaminų vidurkiui skaičiuoti imami tarptautinių užsienio kalbos egzaminų, nurodytų Tarptautinių užsienio kalbų egzaminų įvertinimų įskaitymo ir atitikmenų valstybinių užsienio kalbų brandos egzaminų įvertinimams nustatymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. kovo 16 d. įsakymu Nr. V-435 „Dėl Tarptautinių

užsienio kalbų egzaminų įvertinimų įskaitymo ir atitikmenų valstybinių užsienio kalbų brandos egzaminų įvertinimams nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), 1 priede, įvertinimų atitikmenys, nurodyti Aprašo 2 priede;

- matematikos valstybinis brandos egzaminas, jeigu asmuo pretenduoja į visų studijų kryptių grupių (išskyrus menų studijų kryptių grupės programas) koleginių ir universitetinių studijų programas;

2) *antras*: penkių dalykų geriausių metinių įvertinimų aritmetinis vidurkis, kuris, suapvalintas iki sveiko skaičiaus, turi būti ne mažesnis negu 7, jeigu asmuo pretenduoja studijuoti universitete, ir ne mažesnis negu 6, jeigu asmuo pretenduoja studijuoti kolegijoje, iš šių privalomų mokytis dalykų:

- lietuvių kalba ir literatūra;
- gimtoji kalba (baltarusių arba lenkų, arba rusų, arba vokiečių);
- užsienio kalba;
- matematika;
- istorija arba geografija, arba integruotas istorijos ir geografijos kursas;
- biologija arba fizika, arba chemija, arba integruotas gamtos mokslų kursas;
- meninio ugdymo srities dalykas arba technologijų programos krypties dalykas, arba integruotas menų ir technologijų kursas, arba specializuoto ugdymo krypties (dailės arba inžinerinio, arba meninio, arba muzikos) programos dalykas;
- bendroji kūno kultūra arba pasirinkta sporto šaka, arba specializuoto ugdymo krypties (sporto) programos dalykas.

Minėtas reglamentavimas nustato vienodus reikalavimus visiems abiturientams, nepriklausomai nuo to kokioje mokykloje (lietuvių ar tautinių mažumų) jie mokėsi. Pagal pirmą rodiklį abiturientai privalo išlaikyti lietuvių kalbos ir literatūros valstybinį brandos egzaminą. Dėl būtinybės laikyti minėtą egzaminą visiems abiturientams, nepriklausomai nuo mokyklos (lietuvių ar tautinių mažumų), vienodomis sąlygomis yra pasisakęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2013 m. birželio mėn. 18 d. administracinėje byloje Nr. I-261-16/2013. Tai, jog reikalavimas mokėti valstybinę kalbą, nėra diskriminacija, nustatyta ir Lygių galimybių įstatyme, apibrėžiant tiesioginės diskriminacijos sąvoką. Tiesioginė diskriminacija – elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui, išskyrus įstatymų nustatytą reikalavimą mokėti valstybinę kalbą (Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 d. 2 p.).

Užsienio kalbomis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. kovo 16 d. įsakymu Nr. V-435 „Dėl Tarptautinių užsienio kalbų egzaminų įvertinimų įskaitymo ir atitikmenų valstybinių užsienio kalbų brandos egzaminų įvertinimams nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, yra laikomos anglų, prancūzų ir vokiečių. Ši tvarka galioja visose mokyklose, nepriklausomai nuo jose dėstomos gimtosios kalbos. Matematika, kaip dalykas, taip pat dėstomas visose Lietuvos mokyklose pagal vienodą programą.

Vertinant Pareiškėjo argumentą, kad tautinių mažumų kalbos galėtų būti vertinamos kaip užsienio kalbos, pažymėtina, jog švietimo sistemoje ir ją reglamentuojančiuose teisės aktuose aiškiai išskirtos trys kategorijos kalbų: valstybinė kalba, gimtoji kalba ir užsienio kalba. Lietuvių mokyklose yra dvi kalbų kategorijos, nes valstybinė ir gimtoji yra lietuvių kalba, tuo tarpu tautinių mažumų mokyklose šių trijų kalbų kategorijos yra skirtingos. Lietuvių mokyklose rusų kalba priskirtina užsienio kalbų kategorijai, tuo tarpu tautinių mažumų mokyklose, kuriose besimokančių moksleivių gimtoji kalba yra rusų, ji negali būti priskirta užsienio kalbų kategorijai, nes ji yra gimtoji kalba.

Pagal antrą rodiklį, skaičiuojamas penkių dalykų geriausių metinių įvertinimų aritmetinis vidurkis: lietuvių kalbos, gimtosios kalbos, užsienio kalbos, matematikos, istorijos arba geografijos, arba integruoto istorijos ir geografijos kurso, biologijos arba fizikos, arba chemijos, arba integruoto gamtos mokslų kurso, meninio ugdymo srities dalyko arba technologijų programos krypties dalyko, arba integruoto menų ir technologijų kurso, arba specializuoto ugdymo krypties (dailės arba inžinerinio, arba meninio, arba muzikos) programos dalyko, bendrosios kūno kultūros arba pasirinktos sporto šakos, arba specializuoto ugdymo krypties (sporto) programos dalyko.

3. Atkreiptinas dėmesys, jog, skirtingai nei nurodo Pareiškėjas, Įsakyme yra numatytas tautinių mažumų mokyklose dėstomos gimtosios kalbos dalyko įvertinimo įtraukimas, skaičiuojant penkių dalykų geriausių metinių įvertinimų aritmetinį vidurkį. Tai, ar gimtosios kalbos dalyko įvertinimas bus vienas iš penkių geriausių metinių įvertinimų, t. y., ar jis bus įtrauktas į vidurkio skaičiavimą, priklauso išskirtinai nuo mokinio pasiekimų, tačiau galimybė vertinti tautinių mažumų gimtosios kalbos mokėjimo rezultatą yra suteikta.

Akivaizdu, jog Švietimo ir mokslo ministerija, įtraukdama tautinių mažumų gimtosios kalbos dalyko įvertinimą į metinių įvertinimų aritmetinį vidurkį, kuris skaičiuojamas pretenduojant į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas, užtikrina lygias galimybes tautinių mažumų moksleiviams būti įvertintiems, atsižvelgiant ne tik į valstybinės, bet ir gimtosios kalbos mokymosi rezultatus.

Pareiškėjo siūlomas vertinimo variantas, kad tautinių mažumų moksleiviai vien už faktą, jog mokosi ne tik valstybinės, bet ir gimtosios kalbos, gautų papildomų balų, suponuotų diskriminuojantį metinių įvertinimų aritmetinio vidurkio skaičiavimo modelį. Iš esmės Pareiškėjas siūlo nustatyti privilegiją tautybės ir kalbos pagrindais. Nustatant privilegiją tautinių mažumų mokyklų moksleiviams, lietuvių kalbos mokyklų moksleiviai nepagrįstai atsidurtų blogesnėje padėtyje, nes lietuvių mokyklose valstybinė ir gimtoji kalba (-os) sujungtos į vieną kalbų kategoriją.

Pagal Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punktą, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

Nagrinėjamu atveju Švietimo ir mokslo ministerija, nustatydamą pretenduojančiųjų į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas mokymosi rezultatų minimalių rodiklių kriterijus, įtvirtino lygias teises ir galimybes nepaisant tautybės ir kalbos. Pareiškėjas nepateikė duomenų, kurių pagrindu būtų galima konstatuoti, jog Švietimo ir mokslo ministerija, nustatydamą pretenduojančiųjų į aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas mokymosi rezultatų minimalius rodiklius, nesudarė galimybių įvertinti tautinių mažumų mokyklų moksleivių gimtosios kalbos dalyko pasiekimus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuotina, jog 2011 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1197 „Dėl brandos egzaminų ir įskaitų programų patvirtinimo“ nėra diskriminacinio pobūdžio bei neprieštaruoja Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punkte išdėstyta nuostatai, reglamentuojančiai valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą įgyvendinti lygias galimybes.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 str., 17 str. ir 29 str. 2 d. 5 p.,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytiems pažeidimams.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01119 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė